

معرفی شبکه دانشگاه‌های کاتولیکی فعال در تشریح تأکید بر دو دانشگاه سنت ژوزف و روح القدس کسلیک لبنان

محسن گلپایگانی^۳

چکیده

از زمان ظهور اسلام، مسیحیت، فعالیت تبشیری خود را نسبت به مسلمانان در اشکال متفاوتی انجام داده است. در این زمینه می‌توان به رویکردهای مختلف تبشیر مسیحی اشاره کرد. کلیسای جهانی کاتولیک که واتیکان نام گرفته است در زمینه تبشیر، سردمدار دیگر فرق مسیحی است و بیشتر و بیشتر از دیگر مسیحیان به این امر دست زده است. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی بر آنست تا به یکی از این روش‌های مهم تبشیری مسیحیت که همانا تبشیر فرهنگی-علمی از طریق دانشگاه‌ها و کالج‌ها و مراکز عالی علمی است تمرکز داشته و به بررسی و تبیین آن در کلیسای کاتولیک بپردازد. در این میان منطقه غرب آسیا که مسیحیان هنوز بازگشت مقتدرانه خود به این منطقه را در سر می‌پرورانند از اهمیت خاصی برخوردار است. در این منطقه دو دانشگاه معتبر و مهم کاتولیکی سنت ژوزف و روح القدس کسلیک در کشور لبنان واقعند و از نفوذ و گسترش ویژه‌ای برخوردارند. به همین دلیل تمرکز اصلی این مقاله بر روی این دو دانشگاه است و به تبیین نفوذ، قدرت نرم و روش‌های تبشیری این دو دانشگاه در لبنان می‌پردازد.

واژگان کلیدی: واتیکان، تبشیر، دانشگاه‌های کاتولیکی، دانشگاه سنت ژوزف

بیروت، دانشگاه روح القدس کسلیک.

1 . Saint Joseph University of Beirut

2 . Holy Spirit University of Kaslik

۳ . دانشجوی دکتری مطالعات تطبیقی ادیان گرایش الهیات مسیحی، دانشگاه ادیان و مذاهب.

ت. تصویب: ۹۴/۵/۱۸

ت. دریافت: ۹۴/۳/۳۰

مقدمه

پس از عصر روشنگری در اروپا، بسیاری از جامعه‌شناسان تجربی بر این باور بودند که دین در جامعه جهانی رو به افول بوده و به تدریج از حیطه اجتماع زایل می‌شود. با روشن شدن نقش دین در فعالیت‌های اجتماعی و فردی انسان‌ها، این باور تغییر کرد به گونه‌ای که به تدریج رشته جامعه‌شناسی دین پدیدار شد و بسیاری از جامعه‌شناسان به نقش بنیادین دین در حیات جوامع اذعان کردند. برای نمونه پیتر برگر ابتدا رابطه مدرنیته و دین را رابطه‌ای معکوس می‌پنداشت؛^۱ اما تحت تاثیر عواملی چون انقلاب اسلامی ایران نظریه خویش را تغییر داده و بر این باور شد که دین هرگز از بین نمی‌رود و صرفاً شکل ساختاری آن در بروز و ظهور دچار نوعی تشکیک می‌شود. برگر بعدها نظریه پیشین‌اش را اشتباه بزرگ خود خواند.^۲

با توجه به نقش پررنگ دین در سیاست، اقتصاد، فرهنگ و سایر شئون مادی و معنوی در بعد فردی و اجتماعی، اهمیت نظام‌هایی چون کلیسای کاتولیک که در سرتاسر کره زمین با فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی خود نقش آفرینی می‌کنند، بیش از گذشته روشن می‌شود.

شناخت ساختار، کارکرد و عوامل اجرائی کلیسای جهانی کاتولیک (واتیکان) همواره به عنوان یکی از ابزارهای شناخت عملکرد و فعالیت اربابان کلیسا برای تاثیرگذاری و نقش آفرینی در عرصه بین‌الملل مطرح بوده است؛ به گونه‌ای که نمی‌توان به آسانی از کنار آن گذشت و تحولات آن را نادیده گرفت.

منطقه غرب آسیا پس از ظهور اسلام همواره در اختیار اکثریت مسلمان بوده و این امر سبب تسلط مسلمانان بر سرزمین‌های مقدسی شده که بسیاری از پیامبران بنی اسرائیل و حضرت عیسی (ع) از آن ظهور نمودند. قدرت نمایی اسلام در این منطقه بعضاً سبب

۱. کاظمی پور، عبدالحمید، ۱۳۸۲. باورها و رفتارهای مذهبی در ایران، تهران: انتشارات طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ص ۴.

2. Berger, peter, *Protestantism and the quest for certainty*, 1998, Vol. 115, No. 23, p782.

چالش‌هایی میان اسلام و مسیحیت به سرکردگی کلیسای کاتولیک شد که عموماً از میل کلیسای کاتولیک برای بازپس‌گیری ارض مقدس نشأت می‌گرفت. دستور پاپ اوربان دوم برای شروع رسمی جنگ‌های صلیبی چهارصدساله در سال ۱۰۹۵ م. نخستین گام جدی کلیسای کاتولیک برای بسیج نیروهای مسیحی در مقابله با اسلام بود.^۱

در همین زمان شوالیه‌های معبد، بیمارستان و سایر گروه‌ها برای مقابله با مسلمانان و حفاظت از معبد سلیمان و کلیسای قیامت قوت گرفتند که همگی سر در گرو فرامین پاپ کلیسای کاتولیک داشتند. گرچه کلیسای کاتولیک علیرغم طولانی شدن نبردهای صلیبی هرگز به پیروزی بزرگی در این عرصه نائل نشد، گروه دیگری از نیروهایش را برای تغییر فرهنگی در زمینه دانش و علوم به کار گرفت تا از این زمینه بتواند به رویاهایش دست یابد. از فعال‌ترین گروه‌ها در این زمینه فرایرهای دومینکن^۲ و ژزوئیت‌ها^۳ (عیسویان/یسوعیان) بودند که عمده دانشگاه‌ها و کالج‌ها در قرون وسطی تاکنون در اختیارشان بوده و بزرگانی چون توماس آکوینی^۴ نیز محصول مدارس ایشان است.

کلیسای کاتولیک امروزه برای نفوذ در ملل مسلمان از دانشگاه‌های مدرن به عنوان ابزاری برای نفوذ در فرهنگ عمومی استفاده می‌کند چنانکه به طور خاص در کشور لبنان دو دانشگاه سنت ژوزف و روح القدس کسلیک به همین منظور اقدامات گسترده‌ای را در دستور کار دارند. در این مختصر پس از معرفی کلیسای کاتولیک، به دوره‌ها و روش‌های مختلف تبشیر مسیحی و بخصوص تبشیر علمی - فرهنگی کلیسای کاتولیک پرداخته خواهد شد. سپس، به تبشیر علمی این کلیسا براساس شبکه دانشگاهی گسترده آن در سراسر جهان و ارتباط شبکه‌ای کلیسای کاتولیک از طریق دانشگاه‌های تحت امرش اشاره خواهد شد و در انتها به شبکه دانشگاهی کلیسای کاتولیک در غرب آسیا نظری افکنده و دو دانشگاه سنت ژوزف و کسلیک و نقش این دو دانشگاه در نفوذ فرهنگ مسیحی و

1. Biel, Timothy L, *the Crusades*, California: Lucent Books, 1995, 6; 64-68.

2. Dominican friars.

3. Jesuit.

4. Thomas Aquinas.

غربی در کشور لبنان بررسی خواهد شد. توصیف و تحلیل‌های این بررسی با استفاده از داده‌های تاریخی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی براساس کتاب‌ها، مقالات و سخنان منتشره از سوی گویندگان و نویسندگان وابسته به این کلیسا صورت خواهد گرفت.

کلیسای جهانی کاتولیک (واتیکان)

پیش از رسمیت یافتن مسیحیت در قرن چهارم میلادی، کلیسای مسیحی، قرائت‌های گوناگونی را در خود جای داده بود به شکلی که در قرن دوم میلادی فرقه‌های زیادی در رم ظاهر شده بودند چنانکه فقط در رم بیش از ده فرقه مسیحی حضور داشت و کلیسای مارکیونی یکی از قدرتمندترین این کلیساها بود و برای مردم عادی معلوم نبود کلیساهای بدعت‌گذاری چون کلیسای مارکیونی و یا مونتانی وارث نهضت مسیح هستند یا کلیسای رم.^۱ پس از رسمیت یافتن این دین در نیمه نخست قرن چهارم، کلیسای رم با ادعای تفوق بر سایر کلیساها خود را کلیسای کاتولیک به معنای جامع و مادر کلیساها نامید. این ادعا با وجود مقبره پولس و پطرس در آن و با تقسیم امپراطوری روم به شرقی و غربی و انتقال مقر قدرت سیاسی به شرق که قدرت پاپ کلیسای سنت پطرس را افزایش می‌داد؛ تایید و حمایت شد.^۲ لئوی کبیر به عنوان نخستین پاپ-امپراتور قدرت کلیسا را افزایش داد^۳ امری که سرآغاز دوران جدید با عنوان قرون وسطی و انشقاق کلیسای شرق از کلیسای غرب بود. در سال ۱۰۵۳ پاتریارک فسطنطنیه، میکائیل کرولاریوس یک رساله لاتینی منتشر کرد و در آن به انتقاد شدید از کلیسای روم پرداخت. محور انتقادات او به سه مورد اختصاص داشت. مورد اول واداشتن کشیشان به تجرد بود که این مسئله بر خلاف رویه حواریون و سنت مذهبی بود. مورد دوم استفاده از نان فطیر در آیین قربانی مقدس (عشای ربانی) بود و مورد سوم

۱. گریدی، جوان ا؛ ۱۳۸۴، مسیحیت و بدعتها، ترجمه عبدالرحیم سلیمانی اردستانی، قم، موسسه طه، چاپ دوم، ص ۱۱۱.

۲. کونگ، هانس، ۱۳۸۴، تاریخ کلیسای کاتولیک، ترجمه حسن قنبری، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ص

۹۳-۸۸.

۳. همان، ص ۱۰۷.

افزودن عبارت فیلیوک^۱ به اعتقادنامه نیقیه بود که با افزودن این عبارت روح القدس علاوه بر پدر از پسر نیز صادر شده بود. اما لئوی نهم که در این زمان در اوج اقتدار بود نامه‌ای به کرولاریوس فرستاد و در آن خواستار شد که او برتری پاپ‌ها را به رسمیت بشناسد و تاکید کرد که اگر از این امر امتناع ورزد در زمره بدعت‌گذاران و از پیروان کلیسای شیطان خواهد بود. ولی لئو در سال ۱۰۵۴ مرد و سفیرش، هامبرت، که در قسطنطنیه به سر می‌برد حکمی در تکفیر کرولاریوس نوشت و روی محراب کلیسای ایاسوفیا گذاشت. در طرف مقابل میکائیل نیز تمام نمایندگان جهان مسیحیت شرق را گرد آورد و پس طرح اعتراضات، ایشان نیز پاپ‌های روم را تکفیر کردند و به این ترتیب سیر جدایی بین شرق و غرب که از سال ۳۳۰ شروع شده بود، در این سال کامل گشت.

جنگ‌های صلیبی نیز به اختلافات درون کلیسایی بیشتر دامن زد چرا که جنگجویان غربی حتی به صومعه‌های کلیسای شرق در قسطنطنیه نیز رحم نمی‌کردند و همه چیز را به آتش می‌کشیدند.^۲ سیر اختلافات درون کلیسایی با نهضت اصلاح دینی و جدایی جمع کثیری از مسیحیان غربی از کلیسای کاتولیک ادامه یافت. ضرباتی که جدایی پروتستان‌ها و انتقادات علمی در دوره روشنگری از مسیحیت و کتاب مقدس به پیکره کلیسای کاتولیک وارد کرد، در بخشی سبب همگرایی کلیسا با مبانی مدرنیته گشت و در سوی مقابل شکل گرفتن الهیات تبشیر را رقم زد.

اکنون مقر پاپ و حوزه ریاست وی کشور واتیکان است. در تاریخ یادهم فوریه ۱۹۲۹، در پی امضای قراردادی میان واتیکان و دولت ایتالیا که به قرارداد لاتران معروف است واتیکان استقلال خود را جشن گرفت و به عنوان کشوری مذهبی به رسمیت شناخته شد.

گرچه واتیکان کوچک‌ترین و کم جمعیت‌ترین کشور جهان است اما از لحاظ

1. Filioque.

۲. ویور، مری جو، ۱۳۹۳، درآملی به مسیحیت، ترجمه حسن قنبری، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، چاپ دوم، ص ۱۳۸-۱۴۰.

ویژگی‌های مذهبی کشوری منحصر به فرد است. اهمیت واتیکان به لحاظ مرکزیت سازمان جهانی مسیحیت کاتولیک است؛ زیرا این کشور دارای نوعی رهبریت معنوی نسبت به کشورهای مسیحی و از نفوذ و اعتبار خاصی برخوردار است.^۱

دوره‌ها و روش‌های تبلیغی (تبشیری)

کلیسای کاتولیک برای بسط نفوذ خود با اتکا به مبانی الهیاتی از روش‌های متفاوتی بهره می‌گیرد که تاسیس دانشگاه در مناطق مختلف جهان نیز در این زمره است. مهم‌ترین مبنای الهیاتی کلیسای کاتولیک برای تبلیغ سفارش حضرت عیسی به حواریون در باب آخر انجیل متی^۲ است.^۳

در رابطه با راهبرد تبلیغی نیز الهیات نفوذ در فرهنگ (inculturation) با اتکا به فعالیت‌های تبلیغی پولس (ن.ک: اعمال رسولان) رشته‌ای است که تنها در دانشگاه‌های کاتولیکی تدریس می‌شود و از فرهنگ پذیری (enculturation) و انتقال فرهنگی (acculturation) متفاوت است. اینکالچریشن به معنای پیوند و گفتگوی همیشگی میان ایمان مسیحی و سایر فرهنگ‌ها و یک ارتباط پویا و خلاق است که گونه‌های مختلف ایمان مسیحی را در سرتاسر جهان رقم می‌زند. درون کلیسای کاتولیک برخی بر این باورند که به جای این واژه باید از واژه (interculturalism) بهره برد تا رساتر باشد.^۴ در هر صورت، الهیات نفوذ به سایر فرهنگ‌ها و تطبیق دیانت مسیحی با شرایط مختلف راهبرد یکتایی است که کلیسای کاتولیک در کنار الهیات تبشیر از آن بهره می‌برد.

مسیحیت و به ویژه کلیسای کاتولیک از همان ابتدای پیدایش خود به شدت در پی تبشیر و تبلیغ در میان دیگر ملل و سایر ادیان بوده و هست. پیش از ظهور اسلام، مسیحیت به جز مانویت آن هم در برهه‌ای از تاریخ، رقیبی جدی در این عرصه نداشت

۱. ادیب آل علی، سید محمد؛ ۱۳۸۵، مسیحیت، قم، انتشارات مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، چاپ اول، ص ۱۵۵.

۲. متی، ۲۸: ۱۹.

3. Omenka, Nicholas Ibeawuchi, 1989, *The School in the Service of Evangelization: The Catholic Educational Impact in Eastern Nigeria, 1886-1950*, Leiden: Brill, p.2.

4. Shorter, Aylward, 1999, *Toward a Theology of Inculturation*, Eugene: Orbis Books, p11.

تا اینکه با ظهور و بروز اسلام و پیشرفت روز افزون آن در بین ملل مختلف خطری جدی، این دین را مورد هجوم قرار داد. از این پس بود که تبشیر مسیحی وارد مرحله تازه‌ای برای مقاومت و شکست رقیب جدی خود شد. بنابراین در این قسمت شایسته است تا براساس رویارویی تبشیری مسیحیت با اسلام، نظری به دوران مختلف تبشیر مسیحی در مقابله با اسلام پرداخته شود. بر همین اساس باید خاطر نشان کرد که براساس دوره‌های مختلف مواجهه مسیحیت با اسلام، روش‌های متفاوت تبلیغی و تبشیری وجود دارد که به شرح ذیل است:

۱- دوره‌ی تبشیر منفعلانه کلیسا (قرن هفتم تا قرن دهم میلادی)

دوره تبشیر انفعالی کلیسا با ظهور اسلام در قرن هفتم میلادی، شروع شد.^۱ ضعف جایگاه مسیحیت از یکسو و قوت آموزه‌های اسلام از سوی دیگر در این دوره، شرایطی را فراهم کرد تا مسیحیت در حوزه تبشیری خود در لاک دفاعی رفته و بیشتر نقش تماشاگری را در مواجهه با اسلام بازی کند. البته این به معنای فقدان تبشیر در میان مسلمانان نبود، بلکه به معنای فقدان تأثیرگذاری تبشیر در آموزه‌های اسلامی و بسط و گسترش آن بود است.

۲- دوره‌ی تبشیر تهاجمی کلیسا (قرن یازدهم تا قرن سیزدهم میلادی)

از قرن یازدهم فعالیت تبشیری کلیسا نسبت به اسلام افزایش یافت. اوج آن را می‌توان در تحمیل جنگ‌های صلیبی جست و جو کرد. تا قرن یازدهم، که کلیسا تلاش داشت جنگ و خشونت را خارج از دکتترین کلیسا جلو دهد، ناگهان در این دوره پاپ گریگوری هفتم با طرح این مسئله که «جنگیدن در راه تحقق حق در جامعه نه تنها گناه ندارد، بلکه ثواب هم دارد.» موجب تحریک جامعه مسیحی برای مقابله با مسلمانان شد.^۲

۳- دوره‌ی تبشیر فرهنگی - علمی کلیسا (قرن سیزدهم تا نیمه دوم قرن بیستم)

کلیسا از قرن سیزدهم میلادی، رویکرد تبشیری خود را در مواجهه با جهان اسلام از

۱. صانعی، مرتضی، ۱۳۹۰، تبشیر مسیحی: خروج از سنت و سیره حضرت عیسی، معرفت ادیان، ش ۴، ص ۷۱-۹۱.

۲. مونتگمری وات، ویلیام، ۱۳۷۳، برخورد آرای مسلمانان و مسیحیان، ترجمه محمدحسین آریا، بی‌جا، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ص ۱۲۹-۱۳۱.

وضعیت نظامی، به وضعیت فرهنگی تغییر داد. در این دوره تبشیر فرهنگی کلیسا به اشکال گوناگون و به تناسب نیاز کلیسا تداوم یافت. در این دوره با استفاده از افزایش آگاهی نسبت به اسلام از طریق ترجمه کتاب‌های بسیاری از مسلمانان^۱ و همچنین ایجاد کرسی درس‌های عربی و عبری و کلدانی در پاریس و رم و آکسفورد و کلن و به دنبال آن، راه اندازی رشته آموزشی همین زبان‌های شرقی و اسلام شناسی در سوربن فرانسه،^۲ اعزام میسیونر به جوامع اسلامی، همکاری واتیکان با دولت‌های استعماری، روابط سیاسی با سران کشورهای هدف تبشیر، راه اندازی مرکز تبشیری در واتیکان و راه اندازی دانشگاه‌ها و کالج‌های کاتولیکی در کشورهای هدف، تبشیر فرهنگی کلیسا با قوت پیگیری شد.

۴- دوره‌ی تبشیر دیالوگی (نیمه دوم قرن بیستم تاکنون)

شورای واتیکانی دوم نقطه عطفی در تاریخ کلیسای کاتولیک محسوب می‌شود. این شورا، با رویکرد امروزی کردن کلیسا، اسنادی را به تصویب رساند که درخور تأمل است. از میان اسناد مصوب شورا، سند تعامل با دیگر ادیان بسیار معنادار است. توجه به اسلام، به عنوان یک دین الهی نیز نکته دیگر این شورا است که این سؤال را ایجاد می‌کند که کلیسا بر چه مبنایی اسلام را می‌پذیرد.^۳ به نظر می‌رسد، کلیسا در این شورا ضمن بررسی عملکرد خود در ادوار گذشته، به این نتیجه رسید که در رویکرد تبشیری خود باید تجدیدنظر نماید؛ زیرا شرایط جهان در دوره‌ی معاصر متفاوت از شرایط جهان در قرن دوازدهم و سیزدهم میلادی است. آنچه امروز گفتمان غالب مراکز علمی و دینی است، ایده‌ی تعامل و دیالوگ است.

در باب شیوه‌های تبشیر مسیحی باید توجه داشت که استفاده از رسانه، نظام آموزشی، جهت دادن پژوهش، تبلیغ چهره به چهره و مستقیم، ارائه تسهیلات مانند

۱. زمانی، محمدحسن، شرق شناسی و اسلام شناسی غربیان: تاریخچه، اهداف، مکاتب و گستره فعالیت مستشرقان، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ص ۹۱.

۲. الحاج، ساسی سالم، ۱۹۹۱، الظاهرة الاستشراقية و اثرها على الدراسات الاسلامی، لیبی، مرکز دراسات العالم الاسلامی، ص ۴۳.

3. Austin Flannery, O.P, 1992, *Vatican Council II: The Conciliar And Post Conciliar*.

تابعیت و اقامت و...^۱ همگی در خدمت تبلیغ ایمان مسیحی به کار گرفته می‌شوند، با این حال نظام آموزشی جایگاه ویژه‌ای برای کلیسای کاتولیک در تبلیغ دین مسیحی دارد چنانکه فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های این سازمان گاهی به پست‌های کلیدی در کشورهای مختلف دست می‌یابند.

تبشیر علمی - فرهنگی و ورود واتیکان به عرصه دانشگاه

همانگونه که پیشتر گفته شد کلیسای کاتولیک در دوره تبشیر علمی - فرهنگی خود به فکر ورود هر چه بیشتر و نظام‌مندتر به عرصه علم و دانش افتاد. از این رهگذر کلیسای کاتولیک تاسیس مدرسه کاتولیکی، کالج، دانشگاه و مراکز علمی - پژوهشی را در دستور کار خویش قرار داد و آن را با قوت پیگیری نمود که حتی برخی از دانشگاه‌های اولیه کلیسای کاتولیک مانند دانشگاه گریگوریانا، لاتران، کمبریج، آکسفورد، سوربون و مانند آنها، در حال حاضر هنوز پابرجایند و از بزرگترین و بهترین دانشگاه‌های جهان به شمار می‌روند.

به عنوان مقدمه باید ذکر کرد که برای پیدایش و ظهور نهادهای فرهنگی و دانشگاهی در غرب مسیحی تاریخ دقیق و مستندی را نتوان تعیین کرد. از آغاز قرون وسطی، وقوع یک سلسله حوادث و رویدادها مانند افزایش جمعیت، پیشرفت فنون آبیاری، انقلاب کشاورزی، و کشت پرمحصول غلات منجر به رونق و اعتلای شهرها، انضباط اجتماعی، تأسیس مراکز نوین اقتصادی و تجاری، و همچنین بنیانگذاری نهادهای فکری و عقلانی شد. بدیهی است تدوین نظام آموزشی و تربیتی از سوی برخی از دیرها، صومعه‌ها، و مدارس دارای صبغه فلسفی و عقلانی مورد استقبال قرار گرفت و به مرور زمان از قرن یازدهم میلادی به بعد به رواج تفکر علمی و توسعه مدارس عالی در شهرها دامن زد. این مدارس از لحاظ آموزشی با سطوح پیش‌دانشگاهی برابری می‌کرد.

1. Skreslet, Stanley H. 2012. *Comprehending Mission: The Questions, Methods, Themes, Problems, and Prospects of Missiology*, Volume 49 of American Society of Missiology series, Orbis Books, p135-166.

به هر حال، از قرن یازدهم میلادی از یک سو، با گسترش وسیع فرصت‌های آموزشی و تحقیقی از سطوح ابتدایی در میان خانواده‌های علاقه‌مند و جاه طلب مسیحی و از سوی دیگر، با افزایش تقاضا برای تحصیلات عالی و جذب دانش در جهان مسیحیت لاتینی، بخش‌های عظیمی از دستاوردهای فلسفی و علمی یونانی و اسلامی مانند سیلی به سوی غرب سرازیر شد. ترجمه این آثار به سرعت در مراکز بزرگ آموزشی و تربیتی منتشر شد و پیکره دانش اروپایی را شکل داد و سپس به انقلاب آموزشی و تربیتی کمک بزرگی کرد.

دانشگاه‌ها در آغاز به چند صورت شکل گرفتند و تأسیس شدند. برخی از آنها از رشد و تحول کیفی مدارس جامع کلیسایی شکل گرفتند، بعضی به حکم پادشاهان و امیران و شاهزادگان و اشخاص خیر و علاقه‌مند به نهادهای فکری و فرهنگی، تعدادی با حمایت و نظارت پاپ و احتمالاً به منظور تعلیم و اشاعه آموزه‌های کلیسایی و مبارزه با انحرافات عقیدتی بعضی از فرق، و تعداد اندکی هم به سبب مهاجرت دانشجویان از شهری به شهر دیگر به دلیل انشعابات ناشی از کشمکش‌های پیش آمده در محیط دانشگاه دائمی یا موقتی شکل گرفتند.^۱

بنابر آنچه ذکر شد به نظر می‌رسد که ورود کلیسای کاتولیک به عرصه دانش زودتر از کل جامعه غربی و طی قرون نهم و دهم میلادی و به طور خاص از درون صومعه‌ها آغاز شد. در این اعصار کلیسای کاتولیک با تأسیس دانشگاه‌هایی در فرانسه و آلمان توسط فرقه‌های رهبانی دومینکین و بعدتر ژزوئیت‌ها وارد دوره نوینی شد. با این همه در قرون یازدهم تا شانزدهم هنوز دانشگاه تبدیل به محلی برای تبلیغ ویژه دیانت مسیحی نشده بود و با توجه به اقتدار کلیسا و تولی امور دین و دنیا و به عنوان نهادی اجتماعی، دانشگاه‌ها توسط این نهاد تأسیس شده و با تأمین استاد و تنظیم نظام آموزشی و برنامه درسی به کار خود ادامه می‌دادند.

۱. سیاه پوش، سید ابوتراب، ۱۳۹۲، بررسی سیر تحول اجتماعی نهادهای فرهنگی و دانشگاهی در اروپا (از سده یازدهم تا پانزدهم میلادی)، جامعه پژوهی فرهنگی، سال چهارم - شماره ۲، ص ۲۲-۲۳.

پس از نهضت اصلاح دینی و شورش مخالفان حاکمیت پاپ بر مسیحیان غرب، ژزوئیت‌ها به رهبری ایگناتیوس لویولایی^۱ فعالیت‌های خود را آغاز کردند که در راستای تبشیر و دفاع از کلیسای کاتولیک بود. کلیسا به خوبی دریافته بود که برای استمرار حکومت خود می‌بایست وارد حیطه آموزش شود تا علاوه بر تضمین حکمرانی خود بتواند باروری بیشتری داشته و بر قلمرو خود بیافزاید چرا که همزمان نهادهای غیردینی همچون حکومت‌های استعماری نیز از همین شیوه برای استمرار و توسعه قلمرو استعماری خویش بهره می‌برند چنانکه انگلستان از این شیوه در پنجاب هند استفاده کرد.^۲

برای نمونه آفریقای مرکزی شاهد ما بر اهداف تبشیری خدمات آموزشی کلیسای کاتولیک است. آفریقای مرکزی که امروزه جولانگاه مسیحیت تکفیری گشته و گروه‌های نژادپرست مسیحی در آن اقدام به قتل و کشتار مسلمانان می‌نمایند، منطقه‌ای بود که تا اواسط قرن بیستم تقریباً تمام سکنه‌اش مسلمان بودند و مسیحیت نوکیش در آن در اقلیت قرار داشت اما با فعالیت‌های آموزشی کلیسای کاتولیک تغییر دین به مسیحیت رشد نموده و مسیحیت کاتولیک امروزه در آن قوی‌تر از سایر مناطق غرب آفریقا است که با اندکی توسعه می‌توان مدعی قدرتمندی بی نظیر کلیسای کاتولیک در این منطقه نسبت به سایر مناطق کل قاره آفریقا شد. پدر یوردان که بیش از سه دهه از عمر خود را صرف آموزش‌های کاتولیکی در این منطقه کرده بود صراحتاً از این سیاست کلیسای کاتولیک پرده برداشته و می‌گفت: «مدرسه راه طبیعی کلیساست و بیش از هشتاد درصد افراد بزرگسالی که در کلیسا تعمید می‌گیرند در مدارس مقدماتی آموزش دیده‌اند.»^۳

شاهد دیگر آنکه کلیسای کاتولیک وجود مناطق بکری مانند آفریقا، شرق دور، غرب آسیا، آمریکای جنوبی و مرکزی را پیش از سایر ادیان برای فعالیت‌های تبشیری مد نظر قرار داد و در نتیجه با استفاده از خدمات پزشکی و آموزشی توانست قلمرو خود را

1. Ignatius of Loyola.

2. Allender, Tim, *Ruling Through Education: The Politics of Schooling in the Colonial Punjab*, Berkshire: New Dawn Press, 2006.

3. Omenka, 1989, p282.

توسعه دهد. در اتیوپی که مرکز جنبش راستافاری^۱ بوده و مهد یهودیان آفریقایی است، اول بار این کلیسای کاتولیک بود که با توسعه سیستم آموزشی و ارائه دروس جدید مانند پزشکی و زبان‌های خارجی توانست نظام آموزشی حکومتی را در کنترل خود نگه دارد. حتی هایل سلاسی اول که امپراطور اتیوپی در سال‌های ۱۹۳۰ تا ۱۹۷۴م بود در مدارس کاتولیکی واقع در حرار درس خوانده و برای سال‌های متمادی رهبری جریان مسیحیت راستافاری را برعهده داشت. کلیسای کاتولیک برای دستیابی به اهداف خود و زدودن سنت که در مناطق جدید در قامت رقیب کلیسای بود، در کنار ترویج مفاهیم دینی به تبلیغ و توسعه مدرنیته نیز کمک می‌کرد تا بدین وسیله با سنت مبارزه نموده و خود را در قالب مدرنیته به کشورهای هدف دیکته نماید.^۲

توسعه همه جانبه دانشگاه‌های کاتولیکی در دنیا سبب نقد برخی از منتقدان و اظهار کنایه‌هایی نیز شده است چنانکه جرج برنارد شاو George Bernard Shaw نویسنده سرشناسی ایرلندی-انگلیسی عبارت دانشگاه کاتولیکی را عبارتی تناقض‌نما می‌دانست. با این همه کلیسای کاتولیک با ادعای آموزش بدون پیش فرض و استناد آن به کتاب مقدس در صدد رد این مدعیات برآمده است.^۳

در ادامه به موسسات مختلف و شبکه‌های دانشگاهی کلیسای کاتولیک در سرتاسر جهان اشاره شده و سپس با محدودتر نمودن دایره تحقیق به منطقه غرب آسیا خواهیم پرداخت. در گام بعدی لبنان و دو دانشگاه سنت ژوزف و روح القدس کسلیک را از همین منظر بررسی خواهیم کرد.

شبکه آموزشی - دانشگاهی کلیسای کاتولیک در جهان

نگاهی گذرا به گستردگی شبکه آموزشی-دانشگاهی کلیسای کاتولیک در جهان، این

1. Rastafari .

2. Grace, Gerald R. O'Keefe Joseph, 2007, *International Handbook of Catholic Education: Challenges for School Systems in the 21st Century*, Dordrecht: Springer, p640

3. O'Brien, Dennis, 2002, *the Idea of a Catholic University*, London: University of Chicago Press, p1-12.

نکنه را آشکار می‌سازد که این کلیسا به صورتی برنامه‌ریزی شده و کاملاً نظام‌مند، آرمان‌سلطه مذهبی و فرهنگی خود را به صورتی پنهان و در قالبی علمی پیگیری می‌کند و تبشیر از طریق سیستم آموزشی و علمی مخصوص دانشگاهی، یکی از برنامه‌ها و راهبردهای اصلی این کلیسا به شمار می‌آید.

شاهد ما بر این مدعا این‌که واتیکان لشکر عظیمی از مبلغان دینی که تعدادشان به دو میلیون نفر می‌رسد را در اختیار دارد و دارای صدو نود و یک دانشگاه، بیش از چهل و پنج دانشگاه علوم انسانی، بیش از پانصد و بیست دانشکده و دویست انستیتوی تخصصی است.^۱ دانشگاه‌هایی که تحت نظر واتیکان اداره می‌شوند در رشته‌هایی چون روان‌شناسی، علوم معنوی، دین‌شناسی، حقوق کلیسایی، فلسفه تاریخ کلیسا، انجیل‌شناسی، شرق‌شناسی و... فعالیت می‌کنند. به علاوه واتیکان در پنج کشور اسلامی سی و هفت مؤسسه آموزش عالی دارد که بیست و هشت مؤسسه آن در بزرگترین کشور مسلمان جهان یعنی اندونزی است.^۲

همچنین واتیکان، مدارس کاتولیکی بسیاری را در سراسر جهان در اختیار دارد. مدرسه کاتولیکی (Catholic school)، نوعی از مدارس غیرانتفاعی است که تحت پوشش مدارس دینی یا موسسات آموزشی-پرورشی کلیسای کاتولیک قرار دارد. طبق آمار اعلام شده در سال ۲۰۱۱ میلادی، ۱۲۵۰۱۶ مدرسه کاتولیکی در سراسر جهان وجود دارد که به این ترتیب کلیسای کاتولیک دارای بزرگ‌ترین و پرنفوذترین شبکه مدارس غیرانتفاعی در جهان است.^۳ مدارس کاتولیکی بخشی از ماموریت تبشیر واتیکان را برعهده دارند و آموزش مذهبی، بخش عمده‌ای از برنامه‌های درسی این مدارس است. تاریخ نشان می‌دهد که یکی از کارهای عمده مبشرین، تاسیس و گشایش این مدارس بوده است و این قضیه هنوز هم به وضوح مشخص است؛ به عنوان مثال

۱. زیبایی‌نژاد، محمد رضا؛ ۱۳۸۲، *مسیحیت‌شناسی مقایسه‌ای*، تهران، سروش، چاپ اول، ص ۲۷۲.

۲. همان، ص ۲۷۳.

3. Gardner, Roy; Lawton, Denis; Cairns, Jo (2005), *Faith Schools*, Routledge, p. 148.

در استرالیا و نیوزیلند حدود ۱۱ درصد از دانش آموزان در مدارس کاتولیکی تحصیل می‌کنند.^۱ در هند، کلیسای کاتولیک صاحب حدود ۲۵۰۰۰ مدرسه است.^۲ در ایالات متحده آمریکا کلیسای کاتولیک ۶۲۸۸ مدرسه ابتدایی و ۱۲۱۰ دبیرستان را در اختیار دارد و حدود ۲۳۲۰۶۵۱ دانش آموز و دانشجو در آنها مشغول به تحصیلند.^۳ در برخی از کشورها، تامین کننده اصلی آموزش، کلیساست و گاهی نظام آموزشی آن بهتر از نظام آموزشی دولتی در نظر گرفته می‌شود، به خصوص در هند، سنگاپور، هنگ کنگ، ژاپن و شرق میانه، آمریکای لاتین و به ویژه مدارس تحت نظر ژزوئیت‌ها.

اما در مورد شبکه دانشگاهی کلیسای کاتولیک باید گفت که دانشگاه‌های کلیسای کاتولیک در چند شکل به ترویج مبانی مسیحیت در سراسر جهان مشغولند. به طور کلی کلیسای کاتولیک در نظام آموزشی خود از چهار گونه‌ی آموزشی استفاده می‌کند:

الف: آموزش در حوزه‌های علمیه (Seminary School) که مخصوص درس دینی و آموزه‌های مرتبط با کتاب مقدس است و دانشجویانش نیز راهبان و کشیشانی‌اند که صرفاً در پی آموزش معارف دینی بوده و در ازای سال‌های تحصیل در این مدارس علمیه هیچ‌گونه مدرک رسمی برای اشتغال دریافت نمی‌کنند. در این مدارس، افراد بیشتر برای خدمات رسانی در غالب کشیشی، رهبانی یا شماسی^۴ تربیت می‌شوند.

ب: دانشگاه‌های پاپی (Pontifical university) دومین گونه از آموزش در کلیسای کاتولیک است. این دانشگاه‌ها در دو حوزه دینی و علوم طبیعی مشغول به کارند و وجه تمایزشان از سایر دانشگاه‌ها در این است که زیر نظر پاپ بوده و به طور خاص برای پیشبرد اهداف پاپ فعالیت می‌کنند. دانشگاه‌های پاپی که در علوم طبیعی مشغول تحقیقند با تحقیقات جهت دار خود در خدمت حل معضلات علمی با رویکرد

1. <http://www.nzceo.catholic.org.nz/pages/schools/schools-today.html>.

2. Catholic schools in India protest". *BBC News*. 2008-08-29.

3. <http://www.ncea.org/news/AnnualDataReport.asp> - National Catholic Educational Association.

۴. این واژه از زبان سریانی اخذ شده و به معنی خادم کلیساست، در دیانت مسیحی شماس یکی از مقامات کلیسایی و مقامی پایین‌تر از کشیش محسوب می‌شود.

دینی‌اند. عضویت در این دانشگاه‌ها مخصوص دین، نژاد یا طبقه خاصی نیست و تنها شرط پذیرش در این دانشگاه‌ها داشتن تخصص در علوم طبیعی است تا در جهت منافع واتیکان به پیش رود. مهم‌ترین این دانشگاه‌ها در عرصه علوم طبیعی دانشگاه پاپی علوم (Pontifical Academy of Sciences) است که در ۲۸ اکتبر سال ۱۹۳۶ توسط پاپ پیوس یازدهم در واتیکان و با بازسازی یک آکادمی کهن تاسیس شد.^۱ دانشگاه پاپی زندگی (Pontifical Academy for Life) برای انسجام و ارتقای نظام اخلاقی کلیسا در سال ۱۹۹۴ تاسیس شد. همچنین دانشگاه پاپی علوم اجتماعی (Pontifical Academy of Social Sciences) و چندین و چند دانشگاه پاپی دیگر نیز در همین زمینه به فعالیت مشغول هستند.

ج: شکل دیگری از دانشگاه‌های تحت نظر کلیسا، دانشگاه‌هایی هستند که در اختیار یک کلیسای ویژه قرار دارند و تمامی امور این دانشگاه‌ها را باید همان کلیسای خاص تدبیر نماید. برای مثال دانشگاه کلیسای کاتربری در انگلستان که در شمار کلیساهای انگلیکن است، از مشهورترین این دانشگاه‌هاست.

د: دانشگاه‌های کاتولیکی (Catholic university) که مهم‌ترین دسته از نظامات آموزشی واتیکان است. این دانشگاه‌ها، دانشگاه‌های غیرپاپی‌اند که در سرتاسر جهان در عداد دانشگاه‌های مطرح جهان به شمار آمده و افراد سرشناسی از ملیت‌های مختلف و به اهداف مختلفی را در خود پرورش می‌دهند. در این دانشگاه‌ها که تمامی علوم اعم از تاریخ، فرهنگ، اقتصاد، علوم اجتماعی تا تمامی شاخه‌های علوم طبیعی را در بر می‌گیرد، دانشجویانی از سرتاسر جهان فارغ از دین و مذهب و ملیت پذیرفته می‌شوند تا در خدمت پیشبرد اهداف پنهان کلیسای کاتولیک قرار بگیرند. از جمله سرشناس‌ترین این دانشگاه‌ها می‌توان به دانشگاه‌های جرج تاون، نوتردام و دانشگاه کاتولیک آمریکا اشاره نمود. در این دانشگاه‌ها غالباً هنجارهای دینی مورد نظر کلیسا نیز به اجرا گذاشته

می‌شود چنانکه دانشگاه سرشناسی چون نوتردام در ایالات متحده در خوابگاه‌های دانشجویی خود قانون تک جنسیتی را برای پیشگیری از فساد در دانشگاه به اجرا گذاشته است.^۱

در راس این دانشگاه‌ها، مدارس و کالج‌ها انجمن ملی آموزش کاتولیکی^۲ است که یک انجمن خصوصی و حرفه‌ای در قسمت آموزش کلیسای کاتولیک و دربردارنده بیش از ۲۰۰ هزار مربی مدارس کاتولیکی، حوزه‌های علمیه کاتولیکی و دانشگاه‌های کاتولیکی از سراسر جهان است. این انجمن از این حیث در جهان منحصر به فرد است.^۳

با توسعه شبکه دانشگاه‌های کاتولیکی، پاپ ژان پل دوم در ۱۵ اگوست ۱۹۹۰ بر بیانیه معروف به «از قلب کلیسا» (Ex Corde Ecclesiae, English: From the Heart of the Church) که در کلیسای سنت پیتر رم قرائت کرد، شرایط کاتولیکی شمردن یک دانشگاه را بیان داشت^۴ که اهم آنها از این قرار است:

- الهام از مسیحیت و آموزه‌های آن نه فقط در بعد فردی بلکه در عرصه عمومی دانشگاه.
- بازتاب مداوم و همیشگی نور ایمان کاتولیکی و اشراق آن بر معرفت و دانش بشری.
- وفاداری و پایبندی به پیام مسیحیت آنچنان‌که از کلیسای کاتولیک صادر می‌شود.
- التزام نهادی برای خدمت رسانی به مردم و قوم خداوند و خانواده بشری در سیرشان به اهداف متعالی که به زندگی انسانی معنا می‌بخشد.^۵

دانشگاه‌های کاتولیکی در قاره اروپا، آمریکا، آسیا و اقیانوسیه و آفریقا حضوری شبکه‌ای و قدرتمند دارند و در راستای سیاست‌های واتیکان به تربیت دانشجو می‌پردازند. پیش از اشاره به نام و موقعیت این دانشگاه‌ها اشاره به این نکته ضروری

1. E.g.: <http://housing.nd.edu/undergraduate/general-info/facts-figures>.

2. National Catholic Educational Association.

3. <http://www.ncea.org/about/index.asp> About NCE .

4. Murphy, Terrence J. A 2001, *Catholic University: Vision and Opportunities*, Minnesota: Liturgical Press, p12.

5. John Paul II, Pope, *Apostolic Constitution Ex Corde Ecclesiae of the supreme pontiff John Paul II on Catholic Universities* (15 August 1990).

است که در کنار واتیکان، ژزوئیت‌ها نیز موسسات و تشکیلاتی آموزشی در سرتاسر دنیا تاسیس کرده‌اند و با توجه به بررسی منطقه‌ای و کشوری این موسسات و دانشگاه‌ها صرف نظر از تعلق به نظام ژزوئیتی، دانشگاه‌های این نظام نیز در شمار دانشگاه‌های کاتولیکی مورد نظر است. در ادامه به مشتی نمونه خروار از دانشگاه‌های کاتولیکی سراسر جهان اشاره می‌شود:

نمونه‌ای از دانشگاه‌های کاتولیکی در کشورهای مختلف

آلبانی: حوزه علمیه پاپی که توسط ژزوئیت‌ها در سال ۱۸۵۹ تاسیس شد و در سال ۱۸۷۰ نظام چاپ و نشری به نام (Press of the Immaculate Virgin) را راه اندازی نمود.^۱

آرژانتین: دانشگاه آسترال (Austral University)، مرکز مطالعات تاریخی منطقه خاور نزدیک دوران کهن (CEHAO)، دانشگاه پاپی آرژانتین (Pontifical Catholic University of Argentina)، دانشگاه قدیس توماس آکویناس شمال (Saint Thomas Aquinas University of the North)، دانشگاه سالوادور (Universidad del Salvador).^۲

اتریش: دانشگاه الهیاتی کاتولیک شهر لینز (Catholic-Theological Private University Linz) که پیش از تعلق به کلیسا در سال ۱۶۷۲ بنا شده بود، در سال ۱۹۷۸ به کلیسای کاتولیک وابسته شده و تحت نظر واتیکان قرار گرفت.^۳

استرالیا: بزرگ‌ترین دانشگاه کاتولیکی این کشور دانشگاه کاتولیکی استرالیا (Australian Catholic University) است. این دانشگاه در سال ۱۹۸۹ تاسیس شده و شعباتش در شهرهای سیدنی، بریزبان، کانبرا و ملبورن قرار دارند. علاوه بر این

1. Elsie Robert, 2001, *A Dictionary of Albanian Religion, Mythology, and Folk Culture*, New York University Press, p132 and Elsie Robert, 2010, *Historical Dictionary of Albania*, Rowman & Littlefield, p213.

۲. لیست دانشگاه‌های کاتولیکی جهان در ویکی پدیای انگلیسی: en.wikipedia.org/wiki/Catholic_university و

وب سایت‌های رسمی دانشگاه‌های مذکور.

۳. وب سایت دانشگاه کاتولیکی لینز (اتریش): <http://ku-linz.at>

شعباتی از دیگر دانشگاه‌های کاتولیکی نیز در استرالیا قرار دارند همچون شعبه دانشگاه نوتردام و سنت نوربرت.^۱

بلژیک: در این کشور چندین دانشگاه کاتولیکی مهم قرار دارند که در این بین دو دانشگاه بالاتر از سایر دانشگاه‌ها از اهمیت بالاتری برخوردارند؛ دانشگاه کاتولیکی لوون و دانشگاه کاتولیکی بروکسل. دانشگاه بروکسل (Catholic University of Brussels) در سال ۲۰۰۹-۲۰۱۰ با پیوستن به دانشگاه لوون به جرگه دانشگاه‌های کاتولیک پیوست.^۲ دانشگاه کاتولیکی لون (Catholic University of Leuven) قدیمی‌ترین، مهم‌ترین و بزرگ‌ترین دانشگاه بلژیک است که در سال ۱۴۲۵ توسط جان چهارم دوک برابانت تأسیس شده و با فرمان پاپ مارتین پنجم به عنوان دانشگاهی کاتولیکی رسمیت یافت. باید توجه داشت که دانشکده‌ها و دانشگاه‌های فرعی کاتولیک دیگری نیز در این کشور به فعالیت مشغولند.^۳

برزیل: از آنجا که برزیل از کشورهای سستی حوزه نفوذ کلیسای کاتولیک است در این کشور بیش از بیست دانشگاه کاتولیکی حضور دارند که از جمله مهم‌ترین این دانشگاه‌ها می‌توان به این موارد اشاره نمود: دانشگاه کاتولیکی برزیل (Catholic University of Brasília)، دانشگاه کاتولیکی پلوتاس (Catholic University of Pelotas)، دانشگاه کاتولیکی پرنامبوکو (Catholic University of Pernambuco)، دانشگاه کاتولیکی پتروپولیس (Catholic University of Petrópolis)، دانشگاه کاتولیکی سانتوس (Catholic University of Santos)، دانشگاه کاتولیکی سالوادور (Catholic University of Salvador)، دانشگاه کاتولیکی دوم بوسکو (Dom Bosco Catholic University of Amazon)، دانشگاه آمازون (University of Amazon). صرف نظر این تعداد دانشگاه که به نام برخی از مهم‌ترین آنها اشاره شد، تعداد زیادی حوزه علمیه، موقوفات

۱. وب سایت دانشگاه کاتولیکی استرالیا: www.acu.edu.au

۲. وب سایت دانشگاه کاتولیکی بروکسل: www.odisee.be/Odisee/Sections/Odisee-About-us.html

۳. وب سایت دانشگاه کاتولیکی لئون: <http://www.kuleuven.be/english>

علمی و مدارس تحت نظر کلیسای کاتولیک در کشور برزیل مشغول به فعالیت هستند.^۱
کانادا: این کشور از حوزه‌های سنتی نفوذ فرانسه و به تبع آن کلیسای کاتولیک است و از این جهت دارای دانشگاه‌ها، موسسات، حوزه‌های علمیه و مدارس متعدد وابسته به کلیسای کاتولیک است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به دانشگاه غربی اونتاریو (University of Western Ontario)، دانشگاه قدیس دانستان (St. Dunstan's University)، دانشگاه قدیس فرانسیس ژاویر (St. Francis Xavier University) و دانشگاه قدیس مریم (Saint Mary's University) اشاره نمود.^۲

شیلی: این کشور نیز در حوزه نفوذ سنتی کلیسای کاتولیک قرار گرفته و دارای دانشگاه‌ها و موسسات کاتولیکی زیادی است که اهم آنها عبارتند از دانشگاه کاتولیکی ماول (Catholic University of Maule)، دانشگاه کاتولیکی شمال (Catholic University of the North) و دانشگاه کاتولیکی لقاح مقدس (Catholic University of the Most Holy Conception).^۳

چین: گرچه در بادی امر تصور دانشگاه و موسسات کاتولیکی در کشور چین با گرایش‌های کمونیستی دشوار به نظر می‌رسد، ولی باید توجه داشت که کلیسای کاتولیک با در اختیار گرفتن حوزه آموزش توانسته است به خوبی در این کشور جای خود را باز نماید. از مهم‌ترین دانشگاه‌های کاتولیکی فعال در کشور چین می‌توان به این موارد اشاره کرد: دانشگاه آرورا (Aurora University)، دانشگاه بیانچی (Caritas Bianchi College of Careers)، دانشگاه کاتولیکی هنگ کنگ (Catholic university in Hong Kong).^۴

۱. لیست دانشگاه‌های کاتولیکی جهان در ویکی پدیای انگلیسی: en.wikipedia.org/wiki/Catholic_university

وب سایت‌های رسمی دانشگاه‌های مذکور.

2. <http://oce.catholic.com/index.php?title=Universities> (The Original Catholic Encyclopedia- Universities).

۳. لیست دانشگاه‌های کاتولیکی جهان در ویکی پدیای انگلیسی: en.wikipedia.org/wiki/Catholic_university و

وب سایت‌های رسمی دانشگاه‌های مذکور.

۴. نگاه کنید به وب سایت‌های رسمی این سه دانشگاه: www.aurora.edu/#axzz3oXLBZAmJ و

www.caritas.org.hk/eng/main-eng.asp و www.cbcc.edu.hk/chi

کوبا: کشور کوبا با تفکرات کمونیستی و مخالف با فرهنگ غرب به نظر باید شرایطی مشابه چین داشته و از پذیرش دانشگاه‌های کاتولیکی سرباز بزند با این حال در ۱۵ آگوست ۱۹۴۶ با همکاری راهبان آگوستینی آمریکایی و اروپایی دانشگاه کاتولیکی قدیس توماس ویلانوا (St. Thomas of Villanova Catholic University) در هاوانا تاسیس شد. با توجه به کثرت فعالیت‌ها این دانشگاه در سال ۱۹۵۷ به دانشگاهی پاپی ارتقا یافت که این امر به مذاق سران کمونیست خوش نیامد و در سال ۱۹۶۱ آن را مصادره نمودند. با این همه با پیگیری‌های راهبان آگوستینی بار دیگر در سال ۲۰۰۷ بازگشایی شد. نمونه‌های فوق برای تبیین موقعیت شبکه‌ای و نظام‌مند دانشگاه‌های کاتولیکی در جهان بود که برای لمس بهتر به چند نمونه از این موارد در مناطق اسلامی نیز اشاره می‌شود.^۱

شبکه دانشگاهی کاتولیکی در منطقه غرب آسیا و شمال آفریقا

به منظور دریافت چگونگی فعالیت شبکه‌ای کلیسای کاتولیک از طریق دانشگاه‌های کاتولیکی به چند مورد از دانشگاه‌های فعال این سازمان در کشورهای اسلامی خاورمیانه و مناطق مسلمان نشین آفریقا اشاره کوتاهی می‌شود.

هند: این کشور تعداد زیادی دانشگاه کاتولیکی، موسسات وابسته به ژزوئیت‌ها و حوزه‌های علمی و موقوفات علمی دارد. کثرت فعالیت آموزشی کلیسای کاتولیک در هند به حدی است که امروزه میان برخی از بومیان مسیحی هند با اسقفان غربی برای تفوق بر سایر مناطق هند تنش وجود دارد. این بدان معناست که کلیسای کاتولیک توانسته است مسیحیت را به دینی بومی در کشور هند تبدیل نماید.^۲ قابل توجه این‌که بیش از ده کالج و موسسه آموزشی در هند با نام قدیس فرانسیس ژاویر گره خورده

۱. لیست دانشگاه‌های کاتولیکی جهان در ویکی پدیای انگلیسی: en.wikipedia.org/wiki/Catholic_university و وب سایت‌های رسمی دانشگاه‌های مذکور.

2. Fernando Leonard, G. Gispert-Sauch, *Christianity in India: Two Thousand Years of Faith*, Penguin, 2004 And Raj Selva J. Dempsey Corinne G. *Popular Christianity in India: Riting between the Lines*, Albany: State University of New York Press, 2002.

است؛ کسی که نخستین مبلغ مسیحیت هندی در دوره جدید قلمداد می‌شود.^۱

پاکستان: کشوری که به سبب تعلقات اسلامی و با تلاش‌های مجدانه امثال اقبال لاهوری از هند مستقل شده و نام پاکستان را بر خود نهاده بود، امروزه بیش از پنج موسسه و دانشگاه کاتولیکی را در نظام آموزشی خود می‌بیند. موسسه کاتولیکی ملی الهیات (National Catholic Institute of Theology)، موسسه آموزشی نوتردام (Notre Dame Institute of Education)، دانشگاه سنت ژوزف پاکستان (Saint Joseph's College)، دانشگاه سنت ماری راولپنندی (St Mary's College Rawalpindi) و دانشگاه سنت پاتریک کراچی (Saint Patrick's College) از جمله مهم‌ترین این نهادهای آموزشی کاتولیکی در پاکستان به شمار می‌روند.^۲

اندونزی: اندونزی به عنوان چهارمین کشور پر جمعیت دنیا و با اکثریت نود درصدی مسلمان، به علت واقع شدن در نقطه تلاقی میان آسیا و اقیانوسیه از اهمیت بسزایی برای کلیسای کاتولیک برخوردار بوده است چنان‌که کلیسای کاتولیک از دانشگاه‌های کاتولیکی این مجمع‌الجزایر حمایت جدی کرده است. با توسعه فعالیت‌های کاتولیکی بیش از ده دانشگاه کاتولیکی در این مجمع‌الجزایر فعال است و به علت فقر مفرط در بیش از نیمی از جمعیت این کشور عمدتاً مسلمان، بسیاری نسبت به شرکت در دانشگاه‌های کاتولیکی رغبت نشان می‌دهند.

عمده دانشگاه‌های مطرح کاتولیکی در کشور اندونزی از این قرارند: دانشگاه کاتولیکی آتما جایا اندونزی (Atma Jaya Catholic University of Indonesia)، دانشگاه آتما جایا یوگیا کارتا (Atma Jaya University, Yogyakarta)، دانشگاه کاتولیکی دلا ساله واقع در ماندو (De La Salle Catholic University)، دانشگاه

1. Bouhours, Dominique, 1841, *the Life of St. Francis Xavier, of the Society of Jesus, Apostle of India: From the French of Father Dominic Bouhours*, Philadelphia: E. Cumiskey, 50,60, 420, 450.

۲. لیست دانشگاه‌های کاتولیکی جهان در ویکی‌پدیای انگلیسی: en.wikipedia.org/wiki/Catholic_university و وب‌سایت‌های رسمی دانشگاه‌های مذکور.

کاتولیکی پارهیانگان (Parahyangan Catholic University)، دانشگاه سانتا دارمه (Sanata Dharma University)، دانشگاه کاتولیکی ویدیا ماندالا (Widya Mandala Catholic University) و دانشگاه کاتولیکی سوگیا پرانتا (Soegijapranata Catholic University)^۱.

سودان: این کشور که به عنوان مهد جنبش‌های موعودگرا و یاران امام زمان عج شناخته شده و همواره دردسرهایی را از این بابت متوجه استعمارگران می‌نمود^۲ و علیرغم ناامنی‌هایی که دخالت استعمار غربی در حیات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن ایجاد نموده است، به دو بخش شمالی و جنوبی تقسیم شد تا قسمت جنوب را کلیسای کاتولیک از آن خود نماید. پس از استقلال سودان جنوبی، واتیکان با توسعه فعالیت‌هایش در صدد مسیحی نمودن باقیمانده بومیان سودانی است و این در حالی است که فعالیت‌های دانشگاه‌های کاتولیکی در شمال نیز از قوت برخوردار است. در آینده نزدیک باید شاهد مسیحی شدن تمامی کشور سودان جنوبی بود. مشهورترین دانشگاه‌های کشور سودان دانشگاه کاتولیکی جنوب سودان (Catholic University of South Sudan) و دانشگاه قدیس ماری در جوبا (St Mary's University of South Sudan) هستند. نکته جالب اینکه هر دو دانشگاه در سودان جنوبی واقع شده‌اند.

نیجریه: کشور نیجریه با منابع عظیم نفتی و جمعیت فراوان که آن را به نفت‌خیزترین و پرجمعیت‌ترین کشور آفریقایی تبدیل کرده است، موقعیت مناسبی برای توسعه فعالیت‌های واتیکان فراهم نمود به گونه‌ای که ظرف مدت کمتر از یک قرن با تاسیس دانشگاه‌های کاتولیکی و مدارس مدرن توانست حدود یک سوم از جمعیت این کشور را به مسیحیت کاتولیک جذب نماید. امروزه مسیحیت در جنوب نیجریه توسعه چشمگیری یافته تا جایی که منسجم‌ترین جریان مسیحی آفریقایی در این منطقه دیده

۱. لیست دانشگاه‌های کاتولیکی جهان در ویکی‌پدیای انگلیسی: en.wikipedia.org/wiki/Catholic_university و وب‌سایت‌های رسمی دانشگاه‌های مذکور.

2. McDougall E. Ann, 2014, *Engaging with a Legacy: Nehemia Levtzion (1935-2003)*, London: Routledge, p218-220

می‌شود.¹ مهم‌ترین دانشگاه‌های کاتولیکی نیجریه عبارتند از دانشگاه کاتولیکی نیجریه (Catholic University of Nigeria)، دانشگاه گادفری اوکویه (Godfrey Okoye University) و دانشگاه وریناس (Veritas University).

با توجه به این حجم از فعالیت‌های آموزشی و نظام‌مند در کلیسای کاتولیک، در ادامه به فعالیت‌های واتیکان در سطح آموزش لبنان پرداخته و در نهایت جایگاه دو دانشگاه سنت ژوزف بیروت و روح القدس کسلیک را بررسی خواهیم کرد.

دانشگاه‌های کاتولیکی لبنان

در لبنان علاوه بر دانشگاه‌های پروتستانی که یکی از بزرگ‌ترین و معتبرترین آنها به نام دانشگاه آمریکایی بیروت² است، دانشگاه‌های کاتولیکی و پاپی نیز فعالیت دارند که برخی از آنها مانند کالج جمهور نوتردام و دانشگاه سنت ژوزف متعلق به فرقه ژزوئیت هستند و برخی مانند دانشگاه روح القدس نیز مستقیماً تحت حمایت واتیکان قرار دارند. نفوذ فرانسه و واتیکان در لبنان به حدی جدی است که هر دو دانشگاه روح القدس و سنت ژوزف نه تنها کاتولیکی، بلکه پاپی هستند به این معنا که دست کم سه شاخه الهیات مسیحی، فلسفه و تعالیم رسمی کلیسایی در آن بررسی شده و در کنار این سه رشته دست کم یک رشته دیگر نیز وجود دارد. برای نمونه دانشگاه‌های پاپی وجود دارند که در کنار رشته‌های فوق به مطالعات باستانی، ادبیات کهن، شرق شناسی و... اشتغال داشته و حتی به همین نام نیز شهرت دارند.³

دانشگاه سنت ژوزف بیروت

دانشگاه سنت ژوزف (جامعه قدیس یوسف) در سال ۱۸۷۵ توسط فرقه ژزوئیت در بیروت تأسیس شد. پیشینه این دانشگاه به چهار دهه پیشتر و زمان ورود ژزوئیت‌ها به بیروت بازمی‌گردد زمانی که راهبان فرانسوی ژزوئیت وارد بیروت شده و یک مدرسه

1. Omenka, 1989, p282.

2. American University of Beirut (AUB).

3. Stravinskias, Peter M. J. 2002, *Catholic Dictionary*, Indiana: Our Sunday Visitor Publishing, p598.

متوسطه تاسیس کردند. فعالیت‌های این مدارس ادامه داشت تا این‌که در سال ۱۸۷۵ با تایید مراجع رسمی و قانونی عنوان دانشگاه برایشان انتخاب شده و نخست در دو رشته الهیات و فلسفه سرفصل دروس برای تحصیل تا مقطع دکتری به تصویب رسید. با پیشرفت زمان به تدریج ساختارهای یک دانشگاه رسمی برای سنت ژوزف شکل گرفت و سایر دروس طبیعی نیز بدان افزوده شدند تا اعتبار و مرجعیت آن بیش از پیش تثبیت گردد. برای مثال در سال ۱۸۸۳ موسسه پزشکی در جنب دانشگاه دایر شد که تا پنج سال بعد از این با توسعه فعالیت‌ها و حمایت‌های واتیکان به دانشکده پزشکی و در سال ۱۸۸۹ به دانشکده پزشکی و داروسازی ارتقا یافت تا به قطب پزشکی و داروسازی آن روز غرب آسیا تبدیل شود.

مقامات واتیکان با هدف نفوذ هرچه بیشتر این دانشگاه در زندگی روزمره و آمیختگی نیازهای علمی جامعه لبنانی، در سال ۱۸۹۶ کلینیک زنان و زایمان را نیز به این دانشگاه افزودند. اهداف استعماری فرانسویان کاتولیک، سرآغاز ظهور یک رشته در دانشگاه سنت ژوزف بود که بعدها تعجب همگان را به دنبال داشت. در سال ۱۹۰۲ کالج مطالعات شرقی یا شرق شناسی در این دانشگاه دایر شد و از آنجا که این دانشگاه خود در شرق قاره اروپا واقع شده بود این استفاده ابرازی از دانشگاه انتقادات و هجمه بسیاری از روشنفکران را علیه خود برانگیخت. گام بعدی تاسیس مدرسه حقوق فرانسوی در سال ۱۹۱۳ در جنب و تحت حمایت دانشگاه بود، اقدامی که تا سه دهه بعدی زمینه را برای تشکیل دانشکده حقوق را در سال ۱۹۴۶ و با زیرساخت‌های فرانسوی تضمین نمود. این مدرسه فرانسوی در کنار حقوق، مهندسی را نیز پیشه خود قرار داده بود که نتیجه آن تاسیس دانشکده مهندسی در سال ۱۹۴۸ بود.^۱ دانشکده‌های اقتصاد، دندانپزشکی، مدیریت و... نیز بعدها به مجموعه افزوده شدند تا جایی که امروزه دانشگاه سنت ژوزف به عنوان دومین دانشگاه معتبر لبنان و منطقه غرب آسیا

۱. سایت رسمی دانشگاه سنت ژوزف به زبان عربی به آدرس: www.usj.edu.lb/arabe/decouvrir.php

شناخته می‌شود. سه قسمت از پنج محوطه این دانشگاه در خیابان دمشق که از مهم‌ترین خیابان‌های امروزی بیروت به شمار می‌رود واقع شده است.

میسوینرهای ژزوئیت، دانشگاه سنت ژوزف بیروت را به عنوان عکس‌العملی در برابر تاسیس دانشگاه امریکایی بیروت بنیان نهادند و هدف‌های مذهبی قدرت نرم مشابهی در رابطه با ساکنان بومی داشتند. برخلاف میسوینرهای امریکایی، ژزوئیت‌ها برنامه گسترده اعمال قدرت نرم با هدف «از بین بردن هویت ملی» و تبدیل بومیان به شهروندانی از فرانسه و اخذ زبان فرانسوی و ایجاد زبان «فرانسه-عربی» را داشت. ژزوئیت‌های کاتولیک مانند امریکایی‌ها در ایجاد دانشگاهی معتبر به لحاظ آکادمیک موفق بودند، اما به دلیل هویت آشکار کاتولیک این دانشگاه براساس هیئت مؤسسان کاتولیک بومی، در مقایسه با دانشگاه امریکایی بیروت، برای غیرکاتولیک‌ها و به‌طور مشخص لبنانی‌ها جاذبه کمتری داشتند. دولت فرانسه، آموزش میسوینری کاتولیک را به عنوان ابزاری مفید برای گسترش دامنه منافع خود و نیز زبان فرانسه در مشرق زمین تلقی نموده و جامعه ژزوئیت‌ها را تشویق کرده بود با پروتستان‌های امریکایی رقابت نمایند. از این‌رو از همان ابتدا، جامعه یسوعیان حمایت مالی و آکادمیک فوق‌العاده زیادی از دولت فرانسه دریافت می‌نمود.

تا اواخر قیمومیت فرانسه بر لبنان، سیاست دولت فرانسه در حفظ و کنترل شرق، تعهدی به گردن قدرت نرم دانشگاه سنت ژوزف بیروت بود. جمهوری فرانسه در ایجاد دانشگاه فرانسوی زبان معتبر که ارتباطات محکمی با جوامع فرانسوی زبان در اروپا و کانادا داشتند موفق عمل کرد، اما به دلایل صرفاً مذهبی مذکور و غلبه آموزش و بورس تحصیلی امریکایی و نقش گسترده عمیق زبان انگلیسی، جذبه محلی و منطقه‌ای کمتری نسبت به دانشگاه امریکایی بیروت داشت.^۱

با این حال ارتباط شبکه‌ای که کلیسای کاتولیک با استفاده از ابزارهایش به ویژه سایر دانشگاه‌های معتبرش با این دانشگاه ایجاد کرده است بسیاری از دانشجویان را به

ورود به این دانشگاه و شرکت در کلاس‌های آن ترغیب می‌کند. دانشجویانی که برای مقطع وارد این دانشگاه می‌شوند از این مسئله آگاهند که با کمی رقابت و هماهنگی با برنامه‌های دانشگاه امکان تحصیل ایشان در مقطع کارشناسی ارشد در کشورهای فرانسه، اسپانیا، ایتالیا، آلمان، انگلستان، کانادا و ایالات متحده برایشان فراهم است.

اکنون دانشگاه سنت ژوزف با عضویت در اتحادیه‌های بین‌المللی که با حمایت واتیکان انجام شده است، اعتبار افزونی برای خود رقم زده است. این دانشگاه در انجمن بین‌المللی دانشگاه‌های جهان^۱، فدراسیون بین‌المللی دانشگاه‌های کاتولیک^۲، فدراسیون اروپایی دانشگاه‌های کاتولیک^۳، انجمن موسسات آموزش عالی ژزوئیتی^۴، اتحادیه دانشگاه‌های فرانسوی زبان^۵ و اتحادیه دانشگاه‌های عرب زبان^۶ عضویت داشته و از این طریق از امکانات و پشتیبانی علمی و سخت افزاری تمامی این انجمن‌ها بهره می‌برد.

دانشگاه سنت ژوزف در کنار تمامی این مزیت‌هایی که با حمایت مالی و معنوی واتیکان میسر شده است، سعی نموده تا یک بسته کامل را به طالبین عرضه کند؛ چنانکه موسسه روابط یهودی- کاتولیکی، موزه پیش از تاریخ لبنان، مرکز مستندسازی و تحقیقات مسیحیان عرب، مرکز مطالعات اسلامی-مسیحی، مرکز مطالعات علمی و سمعی-بصری، ۲۲ مدرسه تحت الحمایه و... را در دانشکده‌های مختلف خود جای داده و از این طریق خدمت رسانی می‌کند.

دانشگاه سنت ژوزف در بیانیه ماموریت خود صراحتاً پیشینه فرانسوی و حمایت از آن را اعلان نموده و می‌نویسد: «ما به توسعه فرهنگی تاکید داریم چنانکه اصرارمان بر تبیین فرهنگ عرب زبان و فرانسوی زبان است گرچه زبان‌های دیگری چون انگلیسی نیز به ویژه در تحقیقات استفاده خواهند شد.» این دانشگاه گرچه گفتگوی اسلام و مسیحیت را از

-
1. International Association of Universities.
 2. International Federation of Catholic Universities.
 3. European Federation of Catholic Universities.
 4. Association of Jesuit Colleges and Universities.
 5. International Organisation of La Francophonie.
 6. Association of Arab Universities.

رسالات خود برشمرده با این حال نمازخانه بزرگ مسیحیان در دانشکده‌هایی چون دانشکده پزشکی زوایای پنهان در پس این اهداف را برای محققان روشن می‌کند. دانشگاه سنت ژوزف برای کلیسای کاتولیک اهمیت ویژه‌ای دارد چنانکه در گردهمایی‌ها و مراسمات کاتولیکی به ویژه در منطقه خاورمیانه همواره اساتیدی در سمت اسقف و کشیش مشارکت جدی دارند. جایگاه ویژه این دانشگاه سبب شده تا واتیکان نظر خاصی روی این دانشگاه داشته باشد. برای نمونه در گردهمایی شورای کلیسای خاورمیانه که در سال‌های متمادی برگزار شده است، اسقف سمیر خلیل استاد تاریخ فرهنگ عرب و اسلام شناس از ارکان برگزاری این جلسات به شمار می‌رفت.^۱ در کنار سازمان واتیکان، نهاد ژزوئیتی نیز جایگاه ویژه‌ای برای دانشگاه سنت ژوزف قائل است به گونه‌ای که فعالیت‌های تبشیری و توسعه‌ای خود در سرزمین‌های اسلامی را در مراکزی از این دست می‌جوید و به طور خاص از دانشگاه سنت ژوزف در همین زمینه‌ها بهره‌برداری می‌کند چنانکه در موارد زیادی برای تربیت مبلغان خود در غالب فعالیت‌های آکادمیک از ظرفیت‌های این دانشگاه استفاده نموده و مبشران و مستشرقان مسیحی را برای تعلیم اسلام و زبان عربی به این دانشگاه می‌فرستد.^۲

دانشگاه روح القدس کسلیک

کسلیک شهری واقع در کرانه دریای مدیترانه از غرب، و در حاشیه جبل لبنان از شرق است و با جمعیت فراوان و سنتی پیروان کلیسای مارونی، فرصت خوبی را برای کلیسای کاتولیک فراهم آورده است. مارونی‌ها که حدود ۲۰ درصد از جمعیت مردم لبنان را شکل می‌دهند عمدتاً در شمال حضور دارند و در این میان کسلیک به عنوان یکی از مهم‌ترین شهرهای محل نفوذ مسیحیت مارونی و همچنین واتیکان است.

1. www.vatican.va/news_services/press/sinodo/documents/bollettino_24_speciale-medio-oriente-2010/02_inglese/b01_02.html; 2. www.vatican.va/news_services/press/sinodo/documents/bollettino_23_ii_speciale-africa-2009/02_inglese/b01_02.html, etc.

2. Butler, Helene, A Jesuit Scholastic's Journey of Faith Takes Him to Beirut, 2013: <http://jesuits.org/news-detail?TN=NEWS-20131021015844>.

دانشگاه روح القدس واقع در کسلیک یک دانشگاه پاپی است که در سال ۱۹۵۰ توسط راهبان کلیسای مارونی در شهر کسلیک بنا شد و کمتر از دو دهه بعدی به دانشگاهی پاپی تبدیل شد.^۱ این دانشگاه یازده دانشکده و چهار موسسه دارد که نزدیک به هزار استاد و محقق در آن مشغول به پژوهش و تحقیقند. محوطه اصلی دانشگاه در پانزده کیلومتری شمال بیروت و در جونیه واقع شده است. این دانشگاه تاکنون حدود ۲۰۰۰۰ فارغ التحصیل داشته و اکنون نزدیک به ۸۰۰۰ دانشجو را مدیریت می‌کند و پس از دانشگاه ملی لبنان و دانشگاه سنت ژوزف سومین دانشگاه بزرگ لبنان به شمار می‌رود. این دانشگاه به زبان‌های عربی انگلیسی و فرانسه به ارائه خدمات می‌پردازد، با این حال زبان فرانسه شایع‌ترین زبان مورد استفاده در این دانشگاه است.

دانشگاه کسلیک رسالت خود را تربیت دانشجویان از ملیت‌های مختلف و در رشته‌های متفاوت بر اساس نظام آموزشی ایالات متحده و نیز در راستای رویکردهای کلیسای کاتولیک معرفی می‌کند.^۲ با این حال تبشیر مسیحیت به ویژه در میان ملل مسلمان از عمده اهداف این دانشگاه پاپی است چنانکه گاهی به تصریح در بیان مقامات واتیکان به این امر پرداخته می‌شود. کاردینال زنون گروچولفسکی (Zenon Grocholewski) که ریاست دانشگاه‌های پاپی گریگوری را بر عهده داشته و در سال ۲۰۱۵ توسط پاپ فرانسیس جای خود را به کاردینال دیگری داد، در سال ۲۰۱۲ به دعوت ریاست دانشگاه کسلیک وارد این دانشگاه شده و در نطق خود با عنوان دانشگاه کاتولیکی و تبشیر جدید صراحتاً از اهداف و سیاست‌های واتیکان در این دانشگاه پرده برداشت. زنون در گفته‌های خود از جایگاه تبشیر در کلیسای کاتولیک و کتاب مقدس و نقش دانشگاه‌های کلیسایی در تبشیر نوین سخن گفت و افزود: «ضروری است که معنا و جایگاه تبشیر نوین را در ارتباط با کتاب مقدس و ماموریت‌های کلیسا درک کنیم... تفاوت قائل شدن میان تبشیر و تبشیر مدرن ضروری است زیرا میان کسانی که

1. www.usek.edu.lb/English/Headermenu_English/News_English/News/The_Catholic_University_and_The_New_Evangelisation.
2. www.usek.edu.lb/en/UESK-in-brief/Mission.

عیسی را نمی‌شناسند و افرادی که عیسی را می‌شناسند اما مطابق با آیین‌ها عمل نمی‌کنند تفاوت وجود دارد... تاکید می‌کنم که دانشگاه شما (روح القدس کسلیک) با تبشیر نوین سازگار شود...^۱

علاوه بر نقش پررنگ این دانشگاه در تبشیر مسیحیت و نفوذ در میان امت اسلامی، وظیفه خطیر دیگر برای این دانشگاه تحقیق و پژوهش به منظور عمق بخشیدن به توسعه انجیل در جهان، محتوای سیاسی دینی منتشره توسط واتیکان و در نهایت تعمیق نفوذ مسیحیت رومی به جهان اسلام است. همایش‌ها و کنفرانس‌هایی که به همین منظور در دانشگاه کسلیک برگزار می‌شود بیانگر همین امر است چنانکه برای مثال ابعاد سخنرانی سیاسی پاپ بندیکت شانزدهم در همین دانشگاه بررسی شد.^۲

ورود دانشگاه کسلیک به عرصه سیاست و آمیختگی دین و سیاست در رویکردهای این دانشگاه به خوبی مشهود است چنانکه «هادی محفوظ» ریاست دانشگاه کسلیک در سال ۲۰۰۹ در کتابخانه کنگره آمریکا به ایراد سخنرانی در رابطه با جایگاه این دانشگاه و رسالتش در عرصه بین‌المللی نمود. سخنرانی در این مکان، ۶۳ سال پیشتر نیز به یک لبنانی بنام «چارلز مالک» رسیده بود که در سال ۱۹۴۶ ر رابطه با حقوق بشر به ایراد سخنرانی در این مکان پرداخت. با این وجود حضور رئیس این دانشگاه در این جایگاه سیاسی در ایالات متحده بیانگر وحدت رویه کلیسای کاتولیک و سیاست جهانی غرب است.^۳

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. www.usek.edu.lb/English/Headermenu_English/News_English/News/The_Catholic_University_and_The_New_Evangeisation.

2. www.usek.edu.lb/English/Headermenu_English/News_English/News/Conference_on_The_Political_speech_of_Pope_Benedict_XVI.

3. www.usek.edu.lb/en/News/A_heavy_week_for_USEK_in_north_America.

نتیجه‌گیری

کلیسا همواره براساس رسالتی که به عنوان تبشیر از طریق سخنان عیسی و تلاش‌های پولس برای خود قایل است، دست به تبلیغ و نشر مسیحیت در میان جوامع غیر مسیحی زده است. پس از ظهور اسلام و قدرت یافتن، گسترش و نفوذ روز به روز این آیین نوظهور در جوامع غیراسلامی و به خصوص در میان مسیحیان شام، ترکیه، شمال آفریقا و بخشی از اروپا و تصرف بسیاری از این سرزمین‌ها به دست مسلمانان، کلیسا برآن شد تا قدرت گذشته خود را از اسلام و مسلمانان بازپس گیرد. برای این منظور در طول دوره‌های مختلف مواجهه اسلام و مسیحیت، کلیسا راه‌های مختلف و متفاوتی را در پیش گرفته است؛ گاهی با خشونت و ابزار جنگ و گاه با ابزار فرهنگی و علمی. پس از سالها تجربه در زمینه تبشیر و از اواخر قرون وسطی به این سو، یکی از مهمترین راه‌های نفوذ و غلبه کلیسا در میان مسلمانان و جوامع اسلامی فعالیت‌های علمی-دانشگاهی در کشورهای هدف است.

یکی از شواهد بر این مدعا این است که در رابطه با راهبرد تبلیغی، الهیات نفوذ در فرهنگ (inculturation) یکی از رشته‌های دانشگاه‌های کاتولیکی است. الهیات نفوذ در سایر فرهنگ‌ها و تطبیق دیانت مسیحی با شرایط مختلف، راهبرد یکتایی است که کلیسای کاتولیک در کنار الهیات تبشیر از آن بهره می‌برد و بر اساس آن راه‌های نفوذ به فرهنگ‌ها و ادیان دیگر و سلطه فرهنگی بر آنان را به دانش‌آموختگان و مبلغین خود می‌آموزد.

پیشتر گفته شد که کلیسای کاتولیک در زمینه تبشیر علمی- فرهنگی با استفاده از معرفت‌زایی نسبت به اسلام، ایجاد کرسی درس‌های عربی و عبری و کلدانی در پاریس و رم و آکسفورد و کلن و به دنبال آن، راه‌اندازی رشته آموزشی زبان‌های شرقی و اسلام‌شناسی در سوربن فرانسه، اعزام میسیونر به جوامع اسلامی، راه‌اندازی مرکز تبشیری در واتیکان، تبشیر خود را با قوت پیگیری می‌کند. این نیز دلیل دیگری بر پیگیری تبشیر علمی توسط کلیسای کاتولیک است.

کلیسای کاتولیک در رقابت با کلیساها و فرقه‌های پروتستان، با تاسیس بیش از ۱۵۰ نوع از انواع مختلف مراکز عالی علمی-دانشگاهی در کشورهای مختلف به شدت به این شیوه نفوذ و تبلیغ دل بسته است. کلیسا به خوبی دریافته که برای استمرار حکومت خود می‌بایست وارد حیطه آموزش شود تا علاوه بر تضمین حکمرانی خود بتواند باروری بیشتری داشته و بر قلمرو خود بیافزاید چرا که همزمان نهادهای غیر دینی همچون حکومت‌های استعماری نیز از همین شیوه برای استمرار و توسعه قلمرو استعماری خویش بهره می‌برند چنانکه انگلستان از این شیوه در پنجاب هند استفاده کرد. برای نمونه آفریقای مرکزی که امروزه جولانگاه مسیحیت تکفیری گشته و گروه‌های نژادپرست مسیحی در آن اقدام به قتل و کشتار مسلمانان می‌نمایند، منطقه‌ای بود که تا اواسط قرن بیستم تقریباً تمام سکنه‌اش مسلمان بودند و مسیحیت نوکیش در آن در اقلیت قرار داشت اما با فعالیت‌های آموزشی کلیسای کاتولیک تغییر دین به مسیحیت رشد نموده و مسیحیت کاتولیک امروزه در آن قوی‌تر از سایر مناطق غرب آفریقا است.

همچنین دلیل و شاهدهی دیگر بر تیشیر از راه سیستم آموزشی، شبکه گسترده مدارس و دانشگاه‌های کاتولیکی در جهان است. همانگونه که بیان شد طبق آمار اعلام شده کلیسای کاتولیک دارای بزرگ‌ترین و پرنفوذترین شبکه مدارس غیرانتفاعی در جهان است. مدارس که بخشی از ماموریت تبشیر و اتیکان را برعهده دارند و آموزش مذهبی، بخش عمده‌ای از برنامه‌های درسی این مدارس است. این نکته نیز پراهمیت و شایان توجه است که براساس شواهد تاریخی یکی از نخستین اقدامات و کارهای عمده مبشرین در کشورهای هدف، تاسیس و گشایش این مدارس بوده است و این قضیه هنوز هم در کشورهای جهان به وضوح مشخص است و مدارس فراوانی که بعضاً بهترین سیستم آموزش را در کشور تابعه دارند وجود دارد که براساس الهیات کاتولیکی که از سرفصل‌های مهم آموزشی آنان است اداره می‌شوند. تبشیر پنهان این مدارس گاه از زبان بزرگان کاتولیک شنیده می‌شود مانند این سخن که: «مدرسه راه طبیعی کلیساست و بیش از هشتاد درصد افراد بزرگسالی که در کلیسا تعمید می‌گیرند در مدارس مقدماتی آموزش دیده‌اند.»

شاهد دیگر بر تبشیری بودن دانشگاهها و مدارس کاتولیکی این است که اساس این دانشگاهها گاه از درون صومعهها و حوزههای علمیه مسیحی سربرآورده و گاه توسط فرقههای مسیحی تبلیغی مانند فرقه ژزوئیتی که به وفاداری نسبت به پاپ قسم خوردهاند، تاسیس شده و اداره می‌شوند؛ همانگونه که در مورد برخی دانشگاهها و به خصوص دانشگاه سنت ژوزف این نکته بیان شد.

با نگاهی گذرا درمی‌یابیم که در منطقه خاورمیانه و آسیای غربی، دانشگاههای کاتولیکی بسیاری وجود دارد که به شبکه جهانی دانشگاههای کاتولیکی جهان متصلند و نقش تبلیغی و تبشیری خود را برای واتیکان ایفا می‌کنند. دو دانشگاه مهم و معتبر سنت ژوزف بیروت و روح القدس کسلیک در کشور لبنان نیز در این مجموعه بزرگ جای دارند و از همان ابتدای تاسیس همانگونه که پیشتر اشاره شد، به دنبال تبلیغ مسیحیت در میان بومیان این سرزمین و غلبه نرم بر باورهای اسلامی آنان بوده‌اند. نگاهی به تاریخچه این دو دانشگاه و فعالیتها و نفوذ کنونی آنها در میان جامعه لبنان و اهمیت و اعتبار و جایگاه این دو مرکز علمی برای واتیکان، براساس مطالب و شواهد پیش‌گفته، موید و شاهدی بر مدعای ماست. از سویی وجود نمازخانه مسیحی و کلیساهای کوچک در دانشگاه، سرفصل آموزشی تاریخ و الهیات مسیحی، برگزاری کنفرانسها و جلسات تبشیری در این دو دانشگاه و سخنانی که از زبان برخی بزرگان کاتولیک درباره فعالیتها و رسالت این دو بیان شده است مانند این سخن که: «دانشگاه روح القدس کسلیک باید با تبشیر نوین سازگار شود...» نیز می‌تواند سخن ما را به اثبات برساند.

منابع

۱. ادیب آل علی، سید محمد؛ مسیحیت، قم، انتشارات مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش.
۲. الحاج، ساسی سالم، *الظاهرة الاستشراقية و اثرها على الدراسات الاسلامی، لیبی، مرکز دراسات العالم الاسلامی، ۱۹۹۱.*
۳. راسموس ج. برتلسن؛ ناصح، مصطفی، علوم سیاسی، مطالعات خاوار میانه، زمستان ۱۳۸۹، شماره ۶۳، از ۱۰۱ تا ۱۳۶.
۴. زمانی، محمدحسن، *شرق شناسی و اسلام شناسی غربیان: تاریخچه، اهداف، مکاتب و گستره فعالیت مستشرقان، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۱۲.*
۵. زیبایی‌نژاد، محمد رضا؛ مسیحیت شناسی مقایسه‌ای، تهران، سروش، چاپ اول، ۱۳۸۲ ش.
۶. سیاه پوش، سید ابوتراب، بررسی سیر تحول اجتماعی نهادهای فرهنگی و دانشگاهی در اروپا (از سده یازده تا پانزده میلادی)، جامعه پژوهی فرهنگی، تابستان ۱۳۹۲، سال چهارم - شماره ۲ (علمی-پژوهشی)
۷. صانعی، مرتضی، تبشیر مسیحی: خروج از سنت و سیره حضرت عیسی، معرفت ادیان، ش ۴، ۱۳۹۰، ص ۷۱-۹۱.
۸. کاظمی‌پور، عبدالحمید، باورها و رفتارهای مذهبی در ایران، تهران: انتشارات طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۲.
۹. کونگ، هانس، تاریخ کلیسای کاتولیک، ترجمه حسن قنبری، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۸۴.
۱۰. گریدی، جوان؛ مسیحیت و بدعتها، ترجمه عبدالرحیم سلیمانی اردستانی، قم، موسسه طه، ۱۳۸۴، چاپ دوم.
۱۱. مونتگمری وات، ویلیام، برخورد آرای مسلمانان و مسیحیان، ترجمه محمدحسین آریا، بیجا، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1373.
۱۲. ویور، مری جو، درآمدی به مسیحیت، ترجمه حسن قنبری، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، چاپ دوم، ۱۳۹۳.
13. Allender, Tim, *Ruling Through Education: The Politics of Schooling in the Colonial Punjab*, Berkshire: New Dawn Press, 2006.
14. Austin Flannery, O.P, 1992, *Vatican Council II: The Conciliar And Post Conciliar*
15. *Documents*, New York, Costelio Publishing Company Northport.
16. Berger, peter, *Protestantism and the quest for certainty*, 1998, Vol. 115, No. 23.
17. Biel, Timothy L, *the Crusades*, California: Lucent Books, 1995.
18. Bouhours, Dominique, *the Life of St. Francis Xavier, of the Society of Jesus, Apostle of India: From the French of Father Dominic Bouhours*, Philadelphia: E. Cummiskey, 1841.
19. Deborah Brown Annie Finch Maxine Kumin, *Lofty Dogmas: Poets on Poetry*, University of Arkansas Press, 2005.

20. Elsie Robert, *a Dictionary of Albanian Religion, Mythology, and Folk Culture*, New York University Press, 2001.
21. Elsie Robert, *Historical Dictionary of Albania*, Rowman & Littlefield, 2010.
22. Fernando Leonard, G. Gispert-Sauch, *Christianity in India: Two Thousand Years of Faith*, Penguin, 2004.
23. Gardner, Roy; Lawton, Denis; Cairns, Jo (2005), *Faith Schools*, Routledge, p. 148
24. Grace, Gerald R. O'Keefe Joseph, *International Handbook of Catholic Education: Challenges for School Systems in the 21st Century*, Dordrecht: Springer, 2007.
25. Hess Peter M.J, Allen Paul L. *Catholicism and Science*, Westport: Greenwood Press, 2008.
26. Mbaye, Abdoulaye, *Outcomes and Impact of Adult Literacy Programs in Senegal: Two Case Studies*, North Zeeb Road: ProQuest, 2007.
27. McDougall E. Ann, *Engaging with a Legacy: Nehemia Levtzion (1935-2003)*, London: Routledge, 2014.
28. Murphy, Terrence J. *A Catholic University: Vision and Opportunities*, Minnesota: Liturgical Press, 2001.
29. O'Brien, Dennis, *the Idea of a Catholic University*, London: University of Chicago Press, 2002.
30. Omenka, Nicholas Ibeawuchi, *the School in the Service of Evangelization: The Catholic Educational Impact in Eastern Nigeria, 1886-1950*, Leiden: Brill, 1989.
31. Raj Selva J. Dempsey Corinne G. *Popular Christianity in India: Riting between the Lines*, Albany: State University of New York Press, 2002.
32. Shorter, Aylward, *Toward a Theology of Inculturation*, Eugene: Orbis Books, 1999.
33. Skreslet, Stanley H. *Comprehending Mission: The Questions, Methods, Themes, Problems, and Prospects of Missiology, Volume 49 of American Society of Missiology series*, Orbis Books, 2012.
34. Stravinskias, Peter M. J. *Catholic Dictionary*, Indiana: Our Sunday Visitor Publishing, 2002.
35. John Paul II, Pope, *Apostolic Constitution Ex Corde Ecclesiae of the supreme pontiff John Paul II on Catholic Universities* (15 August 1990)